

โรฮิงจา : ชชาติพันธุ์และความเป็ลือยเปล้าของคณไร้รัฐ

Rohingyas : Ethnic and Refugees

สมทรง นุ้มนวล

Somsong Numnuan

บทคัดย่อ

รากเหง้าของชาวโรฮิงจาแต่เดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่รัฐอารกันประเทศพม่า เมื่อเกิดความขัดแย้ง จึงอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่บังกลาเทศ แต่ส่วนใหญ่ยังคงปักหลักอยู่ในพม่า ชาวโรฮิงจาได้รับความเดือดร้อน ถูกรังเกียจและกีดกันจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะความขัดแย้งกับรัฐบาลทหารพม่า ชาวโรฮิงจาถูกกีดกันออกจากความเป็นพลเมืองของพม่า ไม่ได้รับรองสัญชาติพม่า อาศัยอยู่ในประเทศแบบไร้ตัวตน ไม่มีสิทธิมีเสียงที่จะกระทำการใด ๆ เพราะกฎหมายไม่คุ้มครอง ด้วยเหตุนี้ ชาวโรฮิงจาจึงตัดสินใจอพยพออกจากประเทศพม่าเพื่อเดินทางไปยังประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกับกลุ่มตน อาทิ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย มีประเทศไทยเป็นทางผ่าน เมื่อชาวโรฮิงจาที่อพยพจากพม่าหนีเข้ามาหลบซ่อนตัวในประเทศไทย ตำรวจของไทยสามารถจับกุมตัวไว้ได้ ที่สำคัญ เมื่อสาวลึกลงไปพบว่ามีกลุ่มอิทธิพลค้ำมนุษย์ข้ามชาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับการอพยพของชาวโรฮิงจาด้วย กระทั่งเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมของชาวโรฮิงจาที่รัฐบาลพม่าและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งเรื่องดังกล่าวพาดพิงถึงประเทศอังกฤษในฐานะที่พม่าเคยตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ สมัยยุคล่าอาณานิคม แต่อังกฤษปฏิเสธความรับผิดชอบโดยเพิกเฉยต่อกระแสข่าว แม้แต่สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียพยายามที่จะยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงจา กระทั่งประเทศสมาชิกอาเซียนได้จัด “การประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ในมหาสมุทรอินเดีย” เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2558 ณ กรุงเทพมหานคร เพื่อร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะเร่งด่วนสำหรับผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ตกค้างกลางมหาสมุทรอินเดีย ที่สำคัญปัญหาหลักขณะนี้มิใช่ปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ แต่เป็นปัญหาที่นานาประเทศจะต้องยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเพื่อหามาตรการช่วยเหลือพร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักการแบ่งเบาภาระระหว่างประเทศ

คำสำคัญ : โรฮิงจา ชชาติพันธุ์ คนไร้รัฐ

Abstract

Historically, Rohingyas were from the Arakan State in Myanmar. When an ethnic conflict occurred, some of them immigrated to Bangladesh. Most Rohingyas that stayed in Myanmar have been in conflicts with and despised by other various ethnic groups in Myanmar, a country which is constituted of approximately 135 ethnic groups. The intense conflict between Rohingyas and the military junta and the subsequent government led to a crisis when Rohingyas' Burmese citizenship was denied by the government. Living without any civil rights and a lack of legal protection, Rohingyas were vulnerable to attacks from other ethnic groups, in particular, as they were Muslim living in a country where most other ethnic groups were Buddhist. Therefore, Rohingyas decided to leave Myanmar and tried to flee to a neighboring Muslim country such as Malaysia. Thailand was unavoidably used as a route of immigration. Rohingyas' crisis was revealed to the international media when a large group of Rohingyas was caught by the Thai authority in 2015. The case did not only involve a problem of refugees but also human trafficking. It specifically created widespread controversial discussions and concerns regarding immigration, human rights, and equity where it was pointed out that Myanmar, as a country of origin, needed to take responsibility in solving this problem. At the same time, it was suggested that the British Empire had a strong involvement in Rohingyas' immigration in the British colonial era and that the United Kingdom should also take responsibility. However, the incident was not taken notice of by the British government whilst the USA and Australia expressed their concerns and viewed the incident as part of international efforts. In 29th May 2015, the ASEAN community held an international conference "United Nations Convention against Transnational Organized Crime - UNTOC" at the Thai Ministry of Foreign Affairs Office, Bangkok, Thailand, where more than 17 countries attended. The conference aimed to find immediate solutions for around 7,000 refugees stranded in the India Ocean waiting for

help. The incident clearly indicated that a refugee problem as such does not concern only one country and its effects are widespread. Its intertwining problem needs international efforts and long - term commitment.

Keywords : Rohingya, Ethnic, Refugee

ความนำ

ช่วงเดือนพฤษภาคม 2558 ที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ “โรฮิงจา” ทั่วทั้งประเทศไทยและสะท้อนถึงระดับภูมิภาคอาเซียนรวมถึงประเทศมหาอำนาจบางประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย แต่ที่น่าประหลาดใจคือ อังกฤษซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่ถูกพาดพิงในหลายกรณีกลับนิ่งเฉยมิได้ยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือต่อการจัดการปัญหานี้แต่อย่างใด นักวิชาการจึงได้ตั้งคำถามว่าจะมีใครบ้างที่นึกถึงชาวโรฮิงจาและปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาชาติพันธุ์และความเปลี่ยนแปลงของคนไร้รัฐให้กับพวกเขาอย่างจริงจังและจริงใจ หรือเป็นเพียงหยิบยื่นมือเข้ามาเพื่อเกาะกระแสนี้โดยหวังผลประโยชน์บางประการให้กับประเทศของตนเอง

จากภาพข่าวที่น่าเสนาอผ่านสื่อต่าง ๆ การที่ชาวโรฮิงจาเผชิญกับชะตากรรมกลางทะเลเพื่อเรียกร้องความช่วยเหลือจากนานาชาติ เป็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพม่า เสมือนพม่าลอยแพและกีดกันพวกเขาออกจากการเป็นพลเมืองของพม่า ทั้ง ๆ ที่ชาวโรฮิงจาอาศัยอยู่ในพม่ามาเป็นเวลายาวนาน บางหลักฐานระบุว่าพวกเขามีประวัติศาสตร์ มีรากเหง้าและวัฒนธรรมมาก่อนในดินแดนที่เรียกว่า “รัฐอารกัน” แต่เมื่อ “อังกฤษ” เข้ามายึดครองดินแดนพม่าทุกอย่างก็เปลี่ยนไป กระทั่ง “รัฐอารกัน” ที่ชาวโรฮิงจาอาศัยอยู่ถูกผนวกกับดินแดนในพม่าจวบจนปัจจุบัน ที่สำคัญคือ ภายหลังจากที่อังกฤษคืนเอกราชให้พม่าแล้ว รัฐบาลพม่าได้ให้สัญชาติกับคนกลุ่มต่าง ๆ 135 กลุ่ม (ตีวงศ์ สุขทวี, 2556 : 206) แต่กลับเพิกเฉยต่อชาวโรฮิงจาและกีดกันพวกเขาออกจากความเป็นพลเมือง ชาวโรฮิงจาจึงกลายเป็นคนไร้สัญชาติ ชาติพันธุ์ที่ยืนในสังคม และไม่มีสิทธิ์มีเสียงที่จะเรียกร้องกระทำการใด ๆ เยี่ยงพลเมืองพม่า สถานะเสมือนคนเร่ร่อน ไม่มีหัวนอนปลายเท้า ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมมีประวัติศาสตร์ มีรากเหง้า แต่กลับต้องมาเผชิญชะตากรรมอย่างในปัจจุบัน จึงมีคำถามว่าเป็นความผิดของใคร ใครควรรับผิดชอบ

โรฮิงจา (Rohingya) เดิมเรียกกันว่า “โรฮิงญา” ราชบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดคำเรียกชนกลุ่มนี้ใหม่นัยว่าเพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย จึงกลายมาเป็น “โรฮิงจา”

ในปัจจุบัน นายกรัฐมนตรีได้พูดถึงประเด็นนี้ว่าจะ “โรฮิงญา” หรือ “โรฮีนจา” ก็เหมือนเดิม (มติชนทีวี, ออนไลน์) ทำนองว่าควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระมากกว่า ก่อนหน้านี้คนไทยและเพื่อนบ้านในอาเซียนคงได้ยินข่าวคราวเกี่ยวกับชนกลุ่มนี้พอสมควรในฐานะผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัย (refugee) จากการกีดกันทางเชื้อชาติของชาวพม่าที่มีรอยร้าวและความไม่ลงรอยกันตั้งแต่ครั้งก่อนยุคล่าอาณานิคมของอังกฤษ จากวันนั้นถึงวันนี้ อัตลักษณ์ของชนกลุ่มนี้จะยังคงอยู่หรือแปรเปลี่ยนไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์มีวิถีชีวิตและการปรับตัวอย่างไร บทความนี้จะได้สะท้อนภาพความเป็นพลวัต (dynamic) ของชนกลุ่มนี้จากยุคล่าอาณานิคมสู่สังคมอาเซียนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ก่อนจะไปถึงเรื่องราวของชาว “โรฮีนจา” จะขอกล่าวถึงคำ 2 คำ ได้แก่ อัตลักษณ์และวิถีชีวิต เพื่อให้เข้าใจตรงกันเสียก่อน

Stuart Hall (1992) มีความเห็นว่า “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” (Cultural Identity) มีความหมายร่วม (Shared Meaning) ที่ใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง ทำให้คนที่มีความอัตลักษณ์ร่วมกันสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันได้ ขณะที่ ฐิตินัน บ. คอมมอน (2555 : 153) เพิ่มเติมว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสื่อความหมายด้วยระบบสัญลักษณ์เป็นตัวแทนความหมายที่ผลิตและแลกเปลี่ยนผ่านการใช้ภาษาในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น เสียง ภาษาเขียน ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว จังหวะดนตรี และสิ่งของ ที่สำคัญอัตลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายและวิธีการตีความที่ซับซ้อน มิใช่สิ่งที่อยู่คงที่ (Fixed - entity) และไม่มี ความหมายตายตัว หากแต่เปลี่ยนแปลงตามบริบทและเวลาที่เปลี่ยนไป สอดคล้องกับความเห็นของ Kobena Mercer อ้างใน Gillespie (1995) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องสำคัญที่ถูกนำมากล่าวถึงเสมอเมื่อถึงคราววิกฤติสิ่งที่เราคิดว่ามีความหมายตายตัวและมีแก่นแท้คงที่ กลับถูกแทนที่ด้วยความเคลือบแคลงสงสัย เป็นไปตามพลวัตของวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridity) ที่ผสมระหว่างยุคใหม่ (modern) กับหลังยุคใหม่ (postmodern) ซึ่งสนับสนุนว่าอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไม่มีแก่นตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ที่สำคัญวัฒนธรรมเกิดจากการผสมผสานและขอยืมซึ่งกันและกัน เกิดจากการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมรูปแบบอื่นซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีต (ฐิตินัน บ. คอมมอน, 2555 : 154) จากความคิดเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า “อัตลักษณ์” ที่ปรากฏออกมา มีหลายรูปแบบ อาทิ ภาพ เสียง ดนตรี และสิ่งของ ที่สำคัญ “อัตลักษณ์” ไม่มีนิยามที่ตายตัว มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย สอดคล้องกับคำกล่าวของ อัมพกา มาตา (ม.ป.ป.) ที่ว่า “การนิยามอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่จึงมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย”

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับ “อัตลักษณ์” มีจำนวนมาก จากหลากหลายสาขาไม่เพียงแต่สาขาวัฒนธรรมเท่านั้น ยังรวมถึงสาขานิเทศศาสตร์ อาทิ วิทยานิพนธ์หัวข้อ “เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน : จรัล มโนเพ็ชร กับบทบาทของนักรบทางวัฒนธรรมล้านนา” โดย จูตินัน บ. คอมมอน (2555 : 145 - 179) สาขามานุษยวิทยา ได้แก่ บทความการประกอบสร้างความสำเร็จ เรื่อง “เจ้าแม่ทับทิมคลองใหญ่” กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น โดย ศุภวดี มนต์เนรมิตร ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หัวข้อ ชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่น ประเด็นที่น่าสนใจคือ “อัตลักษณ์” จะไปสัมพันธ์กับประเด็นอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ ชาติพันธุ์ หัวข้อ “ความเป็นชาติพันธุ์” โดย อานันท์ กาญจนพันธุ์ ตามด้วยเรื่อง “ชาติพันธุ์และความขัดแย้ง” โดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2529) เน้นอธิบายความขัดแย้งเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเขามองว่า “อัตลักษณ์” คือ หนึ่งในมายาคติที่ก่อให้เกิดความรุนแรง จนเป็นที่มาของบทความอีกชิ้นหนึ่งของเขา คือ “ความรุนแรงกับมายาคติแห่งอัตลักษณ์” ซึ่ง “โรฮินจา” เป็นผู้ถูกระทำจากหลายฝ่ายทั้งจากประเทศต้นทาง (พม่า) และประเทศปลายทางอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย โดยมีประเทศไทยเป็นทางผ่าน หรือ ที่พักพิงชั่วคราว หรือ กิ่งถาวร เพราะบางแห่งให้ที่พักพิงแก่ผู้ลี้ภัยยาวนานกว่า 30 ปี

สำหรับ “วิถีชีวิต” (way of life) Williams อ้างถึงใน Storey (2000) ให้นิยามคำว่าวัฒนธรรมไว้ 3 ความหมาย ได้แก่ 1) กระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา จิตวิญญาณและสุนทรียศาสตร์ 2) วิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของคนกลุ่มหนึ่ง และ 3) ผลงาน กิจกรรม วัตถุอันเกิดจากกระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับปัญญา จิตวิญญาณและสุนทรียศาสตร์ หมายความว่า “วิถีชีวิต” คือ ส่วนหนึ่งภายใต้ “วัฒนธรรม” ซึ่งเปรียบเทียบนัยใหญ่ตนเอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “วิถีชีวิต” ได้แก่ การศึกษาของ ศุภวดี มนต์เนรมิต ดังกล่าวแล้วข้างต้น และงานของ มิ่งมกล หงชาวรงค์ เรื่อง ไทลื้อ : วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ล้วนการปรับตัว ได้แก่ หัวข้อ การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ของ วิชรี ศรีคำ และงานของ อัมพวา มาตา หัวข้อ “กระบวนการสร้างตัวตนและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของแรงงานไทใหญ่ ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ทำนองเดียวกับการศึกษาโดย สุภัญญา เบาเนติ หัวข้อ การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร ประเด็นที่เกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ อัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในตำบลเรือสาะ : ภาคใต้ของประเทศไทย โดย อลิสา หะสาเมะ งานศึกษาเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งยังสะท้อนว่า

“อัตลักษณ์” ไม่สามารถอยู่ตามลำพัง หากแต่ต้องสัมพันธ์กับประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้ง ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต การปรับตัว การสร้างตัวตน และศาสนา เป็นต้น

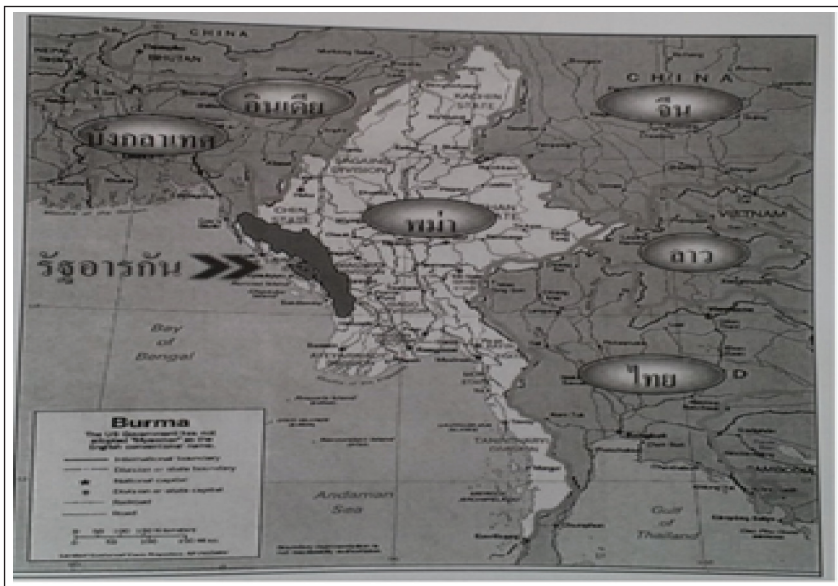
นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งของไทย ให้ความสนใจจัดเวทีเสวนา อาทิ “โรฮิงญา ชีวิตเปลี่ยวเปล่าของคนไร้รัฐ” จัดโดยสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 28 พฤษภาคม 2558 โดยมีประเด็นย่อย 3 ประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์และนโยบายการจัดการชนกลุ่มน้อยของรัฐบาลเมียนมาร์ 2) สภาวะไร้รัฐ : สถานการณ์ ปัญหา และอคติที่ซ่อนเร้นในสังคม และ 3) สถานะของโรฮิงญา : การกำหนดตัวตนและคำอธิบายทางสังคม จากเวทีเสวนาครั้งนั้น มีผู้สนใจเข้าร่วมกว่า 200 คน โดยมีชาวโรฮิงญา 4 คน เข้าร่วมฟังและแลกเปลี่ยนในเวทีด้วย ใจความสำคัญสรุปได้ว่าการมองปัญหาโรฮิงญาจาก 2 ฐานคิด คือ 1) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) และ 2) ความเป็นรัฐชาติ (Nation State) ซึ่งเป็นการต่อสู้กันทางความคิดของคนสองกลุ่มนี้ ดังนั้น จึงไม่มีใครผิดไม่มีใครถูกเพียงแต่นำหนักของแต่ละฝ่ายต่อประเด็นการจัดการปัญหานี้จะถูกนำเสนอในมุมมองที่ต่างกัน แต่มีจุดหมายปลายทางเดียวกัน คือ เพื่อแก้ไขปัญหาโรฮิงญาในระยะยาวอย่างยั่งยืน ที่สำคัญชาวโรฮิงญาที่เข้าร่วมในเวทีได้กล่าวว่าพวกเขาเข้ามาในประเทศไทยนานแล้ว บ้างก็ประกอบอาชีพขายถั่ว และรับจ้างทั่วไป แต่ไม่ได้แสดงตนว่าเป็นชาวโรฮิงญา เพราะหากแสดงตนก็จะตกอยู่ในฐานะลักลอบเข้าเมืองซึ่งผิดกฎหมาย และรอจ้งหะถ้าสบโอกาสก็จะสวมสิทธิ์ชาวกะเหรี่ยงเพื่อให้ได้สัญชาติไทย จากกระแสความสนใจต่อประเด็นปัญหาชาวโรฮิงญา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่สืบค้นมา จึงเป็นที่มาของบทความเรื่อง โรฮิงญา : ชาติพันธุ์และความเปลี่ยวเปล่าของคนไร้รัฐ โดยจะนำเสนอ 1) ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของโรฮิงญา 2) อัตลักษณ์ความเปลี่ยวเปล่าของชาวโรฮิงญา 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในวงกว้างทั้งระดับประเทศและภูมิภาค และแนวทางแก้ไขปัญหาชาวโรฮิงญาในระยะยาว ซึ่งจะนำเสนอในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประวัติศาสตร์ของชาวโรฮิงญา

ที่ผ่านมามีหลายคนให้ความสนใจว่า ชาวโรฮิงญา เป็นใคร มาจากไหน ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ที่มาของ “ชาวโรฮิงญา” ยังคงมีการถกเถียงกันว่ามาจากไหนกันแน่ ในงานของเจษฎา มีบุญถือ และ ปิยะนุช ปิ๋ว บัว (ม.ป.ป. : 1 - 2) ระบุว่า ใน คริสต์ศวรรษที่ 7 บรรพบุรุษของชาวโรฮิงญา คือ พ่อค้าชาวเปอร์เซีย ที่เดินทางมาค้าขายที่เมืองค็อกซ์บาซาร์ (Cox's Bazar) อยู่ในประเทศบังกลาเทศในปัจจุบัน รวมทั้ง

ใน “รัฐอารกัน” หรือ “รัฐยะไข่” ประเทศพม่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Leider (2014 : บทคัดย่อ) จากหลักฐานดังกล่าวจึงพอทำให้ทราบว่าชาวโรฮีนจามีที่มาจากพ่อค้าชาวเปอร์เซียผสมผสานกับคนพื้นเมืองกระจายอยู่ในดินแดนต่าง ๆ รวมถึงดินแดนอารกัน ในสมัยก่อนซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณทางฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของพม่า สอดคล้องกับงานของ Gutman (2001) ที่ยืนยันเรื่องนี้ไว้ในปกหลังของหนังสือ “Burma’s lost Kingdoms : Splendours of Arakan” ดังข้อความด้านล่าง และที่ตั้งของรัฐอารกัน ดังภาพที่ 1

“This thorough introduction to the history, art, architecture and culture of Arakan, an ancient state located along Burma’s northwest coast, explains and illustrates how Southeast Asia from the beginning of the first millennium AD absorbed and reinterpreted the influences of many cultures.” (Gutman, 2001)

ภาพที่ 1 แผนที่ “รัฐอารกัน” ที่ตั้งถิ่นฐานของชาวโรฮีนจาในอดีต
ที่มา : เจษฎา มีบุญถือ และ ปิยะนุช ปิ๋ว (ม.ป.ป. : 3)

ทั้งนี้ รัฐอาร์กันมีการปกครองเป็นอิสระ มีราษฎรเป็นชาวยะไซที่นับถือศาสนาพุทธ ต่อมามีการขยายอาณาเขตไปถึง “เมืองจิตตะกอง” และ “เมืองธากา” ของบังกลาเทศ ในปัจจุบันซึ่งมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลาม กระทั่งอังกฤษเข้ามายึดครองพม่า เมื่อ พ.ศ. 2428 (130 ปีที่แล้ว) ก็ได้นำแรงงานจากอินเดีย (ชาวฮินดู ซิกข์ และมุสลิม เผ่าเบงกาลี) ซึ่งในงานของ Leider (2014) ได้รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติของโรฮีนจา จากงานของนักวิชาการหลายคน ต่างสะท้อนไปในทางเดียวกันว่าโรฮีนจา คือ เบงกาลี มุสลิม (Bengali Muslim) ขณะที่ช่วงเวลาของการย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นแรงงานมีการ คลาดเคลื่อนพอสมควร บางส่วนระบุว่าเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1950s ซึ่งในงานของ Fleischmann (1981 : 121) ระบุต่างออกไปว่าเป็นช่วง ค.ศ. 1977 - 1978 ซึ่งใกล้เคียง กับที่ Alan C. Lindquist รายงานไว้ว่าเป็นช่วง ค.ศ. 1978 - 1979¹ ตรงกับนิยาม โดย Selth (2003 : 7) ที่ว่า “*These are Bengali Muslims who live in Arakan State...most Rohingyas arrived with the British colonialists in the 19th and 20th centuries*”. ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวชาวโรฮีนจาเข้ามาเป็นแรงงานด้านการเกษตรและ ทำเรือในรัฐอาร์กัน

กระทั่ง พ.ศ. 2484 - 2485 ชาวพม่าชาตินิยมพยายามผลักดันให้ชาวฮินดู ซิกข์ และมุสลิม กลับประเทศอินเดีย ขณะที่รัฐอาร์กันเกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่าง ชาวอาร์กันและชาวอินเดีย โดยชาวอาร์กันที่นับถือศาสนาพุทธหลบหนีไปอยู่ในบังกลาเทศ “โรฮีนจา” ถูกกีดกันออกจากพม่า เนื่องจากมิได้รับรองสัญชาติ กลายเป็นคนเปลือยเปล่า ไร้รัฐ ไร้ดินแดน ไร้สิทธิต่าง ๆ ดังเช่นที่พลเมืองในแต่ละประเทศพึงมีพึงได้ ซึ่งหากย้อนไป ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่การกำเนิดโรฮีนจา พบว่ามีประวัติศาสตร์มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม มาก่อน ภายในรัฐอาร์กันที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของพม่าในปัจจุบัน บ้างก็ระบุว่าชาวอาร์กัน นับถือพุทธมาก่อน ครั้นเมื่ออังกฤษเข้ามาถือครองกรรมสิทธิ์ในดินแดนอาร์กัน และพม่าในยุคล่าอาณานิคม จึงได้นำแรงงานชาวบังกลาเทศบางส่วนและชาวอินเดีย เชื้อสายต่าง ๆ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เข้ามาในรัฐอาร์กันและพม่าจำนวนมาก กลายเป็นว่ามีกรรมผสมผสานวัฒนธรรมเกิดขึ้น แม้กระทั่งศาสนาเองก็ไม่สามารถระบุ ตายตัวว่าคนในพื้นที่นั้นนับถือศาสนาใดกันแน่ เพราะมีหลายเชื้อชาติอาศัยร่วมกัน ทำนอง เดียวกับประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ที่มีคนหลายกลุ่ม หลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกัน หากแต่รัฐอาร์กันและในพม่าขณะนั้นมีการเข้ามาของคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา จนอาจ

¹Lindquist, Report on the 1978 - 1979 Bangladesh refugee relief operation. Lindquist was a UNHCR officer.

ทำให้การปรับตัวเข้าหากันของคนดั้งเดิม (ชาวอารกัน) และคนที่มาใหม่ (ชาวบังกลาเทศ และอินเดีย) ค่อนข้างลำบาก กระทั่งความร้าวฉาน บาดหมางกั้ดกร่อนคนทั้งสองกลุ่ม ทีละเล็กละน้อย สุดท้ายเมื่ออังกฤษกลับประเทศและคืนเอกราชให้แก่พม่า พ.ศ. 2491 (คิวงศ์ สุขทวี, 2556 : 200) กอปรกับช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คนทั้งสองกลุ่มนี้จึงเสมือน ถูกลอยแพ ทิ้งให้เผชิญปัญหาและชะตากรรมตามลำพัง

กระทั่งรัฐบาลพม่าโดยนายพลเนวิน ได้ขึ้นมาปกครองประเทศภายใต้รูปแบบ การปกครองแบบสังคมนิยม โดยมีรัฐบาลทหารเป็นฝ่ายปกครอง จึงได้ออกกฎหมาย และประกาศรับรองสัญชาติให้กับคนในพื้นที่พม่าเดิม และผนวกรวมกับดินแดนรัฐอารกัน จำนวน 135 กลุ่ม นับว่ามีคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยมากมายได้รับโอกาสในการได้สิทธิ์ เป็นพลเมือง (citizen) ของพม่าหรือชนเผ่าอารกันในขณะที่นั้น โรฮีนจามีได้รับการรับรอง สิทธิความเป็นพลเมืองในครั้งนั้น ทำให้ชาวโรฮีนจากลายเป็นคน “ไร้สัญชาติ” “ไร้รัฐ” “ไร้สิทธิ” นำมาสู่อัตลักษณ์ “ความเปลือยเปล่า” (Bare Life) เรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ใช่ว่ารัฐบาลพม่าจะไม่มีเหตุผลในการกระทำเช่นนั้น เนื่องด้วยชาวอารกัน ในขณะนั้นไปเข้าพวกและให้การสนับสนุนกับฝ่ายตรงข้ามของพม่าในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 เมื่อสิ้นสุดสงคราม จึงถึงเวลาที่รัฐบาลทหารพม่าจะต้องกวาดล้างคนที่ เป็นเสี้ยนหนามและฝ่ายตรงข้ามให้สิ้นซากจึงเป็นที่มาของการไม่รับรองสิทธิความเป็น พลเมืองให้กับชาวอารกัน (โรฮีนจา) นั่นเอง

จากนั้นเป็นต้นมา ชาวอารกันซึ่งต่อมาเรียกชื่อใหม่ว่า “โรฮิงญา” หรือ “โรฮีนจา” ก็ถูกกดขี่ ช่มเหง ในฐานะฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล กอปรกับไม่มีสัญชาติ จึงถูกกระทำต่าง ๆ นานา ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนซ้ำแล้วซ้ำเล่า เสมือนมี “อคติ” ต่อชาวโรฮีนจา โดยเฉพาะความขัดแย้งประเด็นศาสนาระหว่าง “อิสลาม” กับ “พุทธ” ที่คนในพื้นที่ ซึ่งนับถือพุทธพยายามตั้งข้อรังเกียจชาวโรฮีนจาที่นับถืออิสลาม ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมา ชาวโรฮีนจาในฐานะที่เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ถูกนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Homo sacer) ตามหลักกฎหมายโรมัน จึงอาจถูกสังหารโดยใครก็ได้ โดยที่ผู้สังหารไม่ต้องรับผิดชอบ (คิวงศ์ สุขทวี, 2556 : 201) เมื่อชีวิตในดินแดนพม่าซึ่งเป็นบ้านเกิดถูกกีดกัน และถูกละเมิด ในที่สุดชาวโรฮีนจาก็ตัดสินใจหนีออกมาจากดินแดนอารกัน เผชิญชะตากรรม ในท้องทะเล เพียงแค่หวังว่าจะมีอนาคตที่ดีกว่าวันวาน

เมื่อชาวโรฮีนจาหนีออกมาจากพม่า พวกเขาใช้ชีวิตกลางทะเล เดินเรือ เพื่อจะขึ้นฝั่งแล้วเดินทางไปยังประเทศปลายทาง ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ที่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน แต่ทั้งนี้ระหว่างทางที่จะไปถึงฝั่งฝันจะต้องเดินทาง

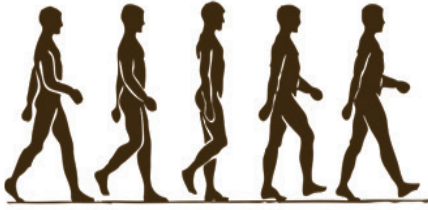
ผ่านประเทศไทยก่อน ไทยจึงอยู่ในฐานะประเทศทางผ่าน เสมือนรัฐกันชน (Buffer State) (จักษ์ พันธุ์เพชร, 2551 : 32) ระหว่างประเทศต้นทาง (บังกลาเทศ และพม่า) กับประเทศปลายทาง (ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย) ประเด็นนี้ไทยจึงถูกดึงเข้าไปเกี่ยวพันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจะไปผูกโยงกับ “หลักมนุษยธรรม” (Human Rights) และ “หลักกฎหมาย” ที่แม้ว่าประเทศไทยจะให้การดูแลชาวโรฮิงจาในระดับหนึ่งเพื่อมนุษยธรรม แต่ในทางกฎหมายแล้วชาวโรฮิงจายังคงถูกดำเนินคดีในฐานะ “ผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย” ที่รอการผลักดันกลับประเทศต้นทาง ภายใต้การควบคุมของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) (ศิววงศ์ สุขทวี, 2556 : 212) ซึ่งนายอนุสิทธิ์ คุณากร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เปิดเผยว่าชาวโรฮิงจาที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยนั้นส่วนหนึ่งหนีมาจากศูนย์อพยพคอกซ์ บาร์ชาร์ ในบังกลาเทศของยูเอ็น เอชซีอาร์ (United Nations High Commissioner for Refugees / UNHCR) องค์กรภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ (United Nations) โดยที่คอกซ์ บาร์ชาร์เองมีค่ายอพยพที่สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (ยูเอ็นเอชซีอาร์) ไปสร้างเอาไว้ และไม่สามารถระบุจำนวนได้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2558)

ผลกระทบของชาวโรฮิงจาต่อประเทศไทยและทางออก

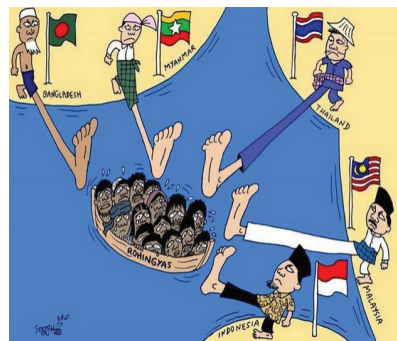
หากพิจารณาประเด็น “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นกับประเทศ “คนกลาง” อย่างประเทศไทย พบว่าเจอปัญหาหลายประการ ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยก็มีปัญหามากมายอยู่แล้ว แต่ต้องมาแบกรับภาระคนเหล่านี้ จึงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของคนไทยในสังคมออนไลน์ในวงกว้าง ตัวอย่างปัญหาที่เจ้าหน้าที่รัฐของไทยเผชิญ โดยเฉพาะสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองหลายแห่งของไทยที่จังหวัดสงขลา และพังงา เป็นต้น ตัวอย่างของการก่อความไม่สงบของผู้อพยพชาวโรฮิงจา เช่น เมื่อหลายปีก่อน (ค.ศ. 2013) แหล่งข่าวจาก Spring News TV รายงานว่า ชาวโรฮิงจา 261 คน อาละวาดแหกห้องขังตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดพังงา เพื่อขอละหมาด วันที่ 30 กรกฎาคม 2556 ชาวโรฮิงจาก่อเหตุจลาจลขึ้นระหว่างการถูกกักตัวอยู่ภายในห้องขังสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ต่อมาวันที่ 8 สิงหาคม 2556 เหตุการณ์ทำนองเดียวกันก็เกิดขึ้นที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดพังงา และนับจากนั้นเป็นต้นมาชาวโรฮิงจาก็มีความพยายามหลบหนีออกจากห้องกักกันภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองเป็นระยะ (ศิววงศ์ สุขทวี, 2556 : 213) ทั้งนี้ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นอาจเป็นเพราะพวกเขาไม่รู้ชะตากรรมของตนเองว่าจะต้องถูกกักขังไปจนถึงเมื่อไหร่ และหากจะต้องถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศต้นทาง

(พม่า) เขายอมตายเอาดาบหน้า ดังข้อความที่ชาวโรฮีนจาคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ไว้ขณะที่ คีวงค์ สุขทวี ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในงานของเขา ข้อความว่า “ให้เราไปไหนก็ได้ ปล่อยให้ เราไปไหนก็ได้ ปล่อยให้ชายแดนก็ได้ แม่สอด ระนองก็ได้ แต่อย่าส่งกลับไปในประเทศพม่า ขอให้ พระเจ้าเป็นผู้กำหนดชีวิตเราเถอะ” (คีวงค์ สุขทวี, 2556 : 215) ทำนองเดียวกับการ ศึกษาของ เจษฎา มีบุญลือ และ ปิยะนุช ปิ๋ว (ม.ป.ป. : 24) ที่ระบุว่าผู้หลบหนีเข้าเมือง เหล่านี้ไม่ประสงค์จะกลับไปประเทศต้นทางอีก

จากที่กล่าวมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ในเชิงลึก เจษฎา มีบุญลือ และ ปิยะนุช ปิ๋ว (ม.ป.ป. : 25 - 28) ได้ทำการศึกษาและสรุปผลกระทบที่ไทยได้รับจากปัญหา ชาวโรฮีนจา ไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคมจิตวิทยา สร้างความไม่พอใจของคนไทย ที่ไม่ต้องการมีภาระเพิ่ม รวมถึงลูกหลานของคนกลุ่มนี้ที่จะเกิดในอนาคตระหว่างรอส่งตัว กลับประเทศต้นทาง กอปรกับปัญหาในประเทศไทยมีมากมายที่รัฐจะต้องแก้ไข แต่กลับ ต้องมาให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาอื่นอีก รวมถึงการที่ชาวโรฮีนจาซึ่งลักลอบเข้ามาแบบ ผิดกฎหมายได้แอบไปจดทะเบียนเป็นแรงงานพม่าได้ทำงานในไทย เป็นต้น ด้านความ มั่นคง ได้แก่ การปลอมแปลงเอกสารสำคัญต่าง ๆ การก่ออาชญากรรม การค้าสิ่งผิด กฎหมาย ยาเสพติด อาวุธสงคราม ตลอดจนการตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลเรียกค่าคุ้มครอง จากผู้ลักลอบเข้าเมือง ด้านเศรษฐกิจ การมีคนลักลอบเข้ามาในประเทศเพื่อมาค้าแรงงาน เนื่องจากมีการจ้างงานจำนวนมากในภาคอุตสาหกรรม ประมง และเกษตรกรรม ขณะที่ คนไทยเลือกงาน จึงทำให้คนไทยว่างงาน รวมถึงผลกระทบต่อค่าแรงพื้นฐาน ด้าน สาธารณสุข เช่น การที่ไทยต้องเสี่ยงประมาณป้องกันโรคติดต่อบางโรค เช่น ไข้ซัง มาลาเลียที่เคยป้องกันได้แล้วแต่ปะปนเข้ามากับคนกลุ่มนี้ตามหลักมนุษยธรรม และด้าน ภาพลักษณ์ของไทยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ กระทั่งต่อเจ้าหน้าที่รัฐทั้งบนบก และในทะเล (ราชนาวี) ซึ่งชาวโรฮีนจาบางส่วนให้ข้อมูลกับต่างชาติในทางเสียหาย เกิดภาพลบต่อประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ไทยให้การช่วยเหลือกับกลุ่มนี้หลายด้าน จากที่กล่าวมา จึงนำมาสู่การประมวลภาพรวมของอัตลักษณ์ชาวโรฮีนจา ดังภาพที่ 2 และ 3 ซึ่งเคราะห์ โดยผู้เขียนบทความ ดังนี้

ที่มา : http://pixabay.com/p-297417/?no_redirect

ที่มา : <http://variety.teenee.com/foodforbrain/68649.html>

ภาพที่ 2 โรฮีนจา : ชาตินัชนัและความเปลือยเปล่าของคนไร้รัฐ

ที่มา : สมทรง นุ่มนวล (2559)

สำหรับ “วิถีชีวิต” ของชาวโรฮีนจาในด้านตรวจคนเข้าเมืองของไทย จากการสังเกตพฤติกรรมของชาวโรฮีนจา โดย ศิววงศ์ สุขทวี (2556 : 214) พบว่า ผู้ชายชาวโรฮีนจา ทั้งหมด 1,400 คน ต้องกิน นอน อาบน้ำ เข้าห้องน้ำ ทำละหมาด ในห้องที่มีขนาดเล็ก ไม่สามารถที่จะนอนพร้อม ๆ กันได้ พวกเขาต้องผลัดกันนอนในระหว่างกลางคืน คนที่ยังไม่สามารถนอนราบลงไปได้ก็ต้องนั่งหลับ บางคนก็นั่งพิงผนัง บางคนก็เกาะเสาห้องกักกันหลับไป และตื่นเช้าในวันใหม่ด้วยสภาพที่ไม่ได้แตกต่างไปจากเมื่อวาน วันแล้ววันเล่า กระทั่งชาวโรฮีนจาเสียชีวิต 8 คน บ้างก็ป่วยด้วยอาการกล้ามเนื้อแขนขาลีบ หลายคน

จึงพยายามหลบหนีจากห้องกักกัน ขณะที่หญิงชาวโรฮิงจา² กว่า 300 คน ที่ถูกแยกคุมตัวอยู่ในบ้านพักฉุกเฉินเด็กและครอบครัว 12 แห่ง ก็เผชิญกับความเสี่ยงจากการถูกล่อลวงจากนายหน้าขบวนการค้ามนุษย์ อาศัยช่องว่างที่พวกเขาถูกคุมตัวแยกจากสามี ความกังวล ความกลัว พวกเขาจึงคิดหลบหนีแต่สุดท้ายก็ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องถิ่นร่วมมือกับขบวนการค้ามนุษย์

ในขณะเดียวกัน หลายฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สื่อมวลชน และประชาชน พยายามยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือที่จะแก้ไขปัญหา “ผู้อพยพ” หรือ “ผู้ลี้ภัย” ในระยะยาว (long - term sustainability) มากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะปัญหาชาวโรฮิงจาเท่านั้น ยังรวมถึงผู้อพยพลี้ภัยจากที่อื่น ๆ ทั่วโลก อย่างกรณีชาวโรฮิงจา นับวันจำนวนคนเหล่านี้ที่อพยพจากประเทศต้นทาง (บังกลาเทศ และพม่า) ไปยังประเทศปลายทาง (มาเลเซีย อินโดนีเซีย และประเทศมุสลิม) โดยมีไทยเป็นทางผ่านจะมีจำนวนมากขึ้น ดังปรากฏในงานของเจษฎา มีบุญลือ และ ปิยะนุช ปิ๋วบัว (ม.ป.ป : 12) ที่ระบุสถิติการจับกุมชาวโรฮิงจาที่ลักลอบเข้าเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 - 2551 พบว่าใน พ.ศ. 2549 มีจำนวน 1,225 คน ต่อมา พ.ศ. 2550 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 2,763 คน (กว่า 2 เท่าของ พ.ศ. 2549) และ พ.ศ. 2551 ทำนองเดียวกัน คือ เพิ่มจากปีก่อนหน้าเกือบ 2 เท่า มาอยู่ที่ประมาณ 5,300 คน นอกจากนี้จากการเปิดเผยข้อมูลโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนแยก 1 (กอ.รมน. ภาค 4 สย.1) จังหวัดระนอง ระบุว่า ระหว่าง พ.ศ. 2549 - 2554 สามารถจับกุมชาวโรฮิงจาที่ลักลอบเข้ามาในไทยได้กว่า 15,000 คน คาดการณ์ว่า ตัวเลขในปี 2558 ก็คงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน トラบใดที่ยังแก้ไขปัญหาไม่ได้ การทะลักเข้าประเทศของผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าให้กับชีวิตของพวกเขาที่ยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่าเลขาธิการแผนกปฏิบัติการสื่อสารทำเนียบประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ เผยข้อมูลว่ารัฐบาลพร้อมอำนวยความสะดวกรับชาวโรฮิงจา ราว 3,000 คน (ประชาชาติธุรกิจ, 2558) แต่ก็ไม่ได้เป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา เนื่องจากจำนวนผู้อพยพลี้ภัยเหล่านี้จะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ กระทบประเทศต่าง ๆ ก็รับไม่อยู่ ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ก็คงต้องเผชิญชะตากรรมแบบกลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่นนี้ไปอีกนาน จึงเป็นที่มาของ “การประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย” เพื่อพิจารณา

---

²ศิววงศ์ สุขทวี ได้สัมภาษณ์ คุณเกศริน เดียวสกุล เลขานุการคณะทำงานยุทธศาสตร์การช่วยเหลือโรฮิงจา คณะอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ 27 พฤษภาคม 2556 กรณีผู้หญิงและเด็กชาวโรฮิงจา จำนวน 5 คน หลบหนีออกจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดพังงา

แนวทางปฏิบัติในการดูแลชาวโรฮีนจาร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2558 ประเด็นนี้ นายอนุสีษฐ์ คุณากร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กล่าวว่า “โรฮีนจา” มิใช่ปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของภูมิภาคที่ทั่วโลกต้องให้ความสนใจและข้อเสนอแนะของ นายสุรพงษ์ ชัยนาม อดีตเอกอัครราชทูต ที่กล่าวไว้ในเวทีสัมมนาวิชาการ “โรฮีนจา” ชะตากรรมของมนุษย์ที่ยังไร้คำตอบ : ที่มาและทางออกของปัญหา³ ว่าประเด็นนี้ คือ ปัญหาระดับภูมิภาคที่จะต้องร่วมกันแก้ไข และหาทางออก มิใช่ปัญหาของพม่า หรือประเทศใดประเทศหนึ่ง เพียงแต่พม่าในฐานะประเทศต้นทางของปัญหาควรแสดงความรับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนายอนุสีษฐ์ คุณากร ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าเนื่องจากปัญหาโรฮีนจากระทบหลายประเทศ ทั้งประเทศต้นทางอย่างบังกลาเทศ และพม่าไปจนถึงประเทศปลายทางอย่างไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ที่สำคัญองค์การระหว่างประเทศ อาทิ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ต้องมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหา โดยนำเสนอแนวทางพัฒนาเพื่อให้ชาวโรฮีนจามีอนาคต ไม่คิดย้ายถิ่นฐาน ตลอดจนการเสนอแนวทางกลับไปพัฒนาพื้นที่ต้นทางทำให้ชาวโรฮีนจามีความสุข สามารถมีอนาคต จะได้ไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นออกมา จึงจะถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด (ผู้จัดการออนไลน์, 2558)

ทั้งนี้ ผลจาก “การประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย” เพื่อร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะเร่งด่วนสำหรับผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ตกค้างกลางมหาสมุทรอินเดีย ณ ขณะนี้ประมาณ 7,000 คน พร้อมทั้งการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักการแบ่งเบาภาระระหว่างประเทศ (International Burden Sharing) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2558 ณ กรุงเทพฯ จัดโดยกระทรวงการต่างประเทศ มีผู้เข้าร่วมประชุม 17 ประเทศ ตลอดจนประเทศผู้สังเกตการณ์ และองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม⁴ ซึ่งในที่ประชุมระบุถึง 5 ประเทศที่ได้รับผลกระทบปัญหานี้

³จัดโดย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเอเชียศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อ 22 มิถุนายน 2558

⁴อัฟกานิสถาน ออสเตรเลีย บังกลาเทศ กัมพูชา อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ปาปัวนิวกินี ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา เวียดนาม และไทย โดยมีประเทศผู้สังเกตการณ์ 3 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น สวิตเซอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา รวมทั้งผู้แทนองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ผู้ช่วยข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และผู้แทนสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC)

โดยตรง ได้แก่ ไทย บังกลาเทศ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และเมียนมาร์ การประชุมดังกล่าวได้ข้อสรุป 3 ประเด็น ได้แก่ มาตรการเร่งด่วนเพื่อช่วยชีวิตผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ตกค้างอยู่กลางทะเล ที่ประชุมยืนยันว่า องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (the International Organization for Migration : IOM) และสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (the United Nations High Commissioner for Refugees : UNHCR) ควรสามารถเข้ามาช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ในการระบุและคัดกรองผู้ที่จำเป็นต้องได้รับความคุ้มครอง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อาทิ สตรี เด็ก และผู้เยาว์ที่เดินทางโดยลำพัง พิจารณาเสริมสร้างกลไกแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อระบุตำแหน่งของเรือที่บรรทุกผู้โยกย้ายถิ่นฐานได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ที่ประชุมยังเห็นความสำคัญของการที่ประชาคมระหว่างประเทศจะสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม รวมทั้งการระดมทรัพยากรและการแสวงหาทางออก ทั้งการตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามและการส่งกลับไปยังประเทศต้นทาง การป้องกันการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ การลักลอบขนคน และการค้ามนุษย์ ที่ประชุมย้ำความสำคัญของการจัดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติโดยการสร้างความเข้มแข็งของการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละประเทศ มาตรการความร่วมมือในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ นอกจากนี้ ที่ประชุมยังพิจารณาสนับสนุนการเปิดช่องทางการโยกย้ายถิ่นฐานอย่างปลอดภัย ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก เพื่อสร้างโอกาสในการจ้างแรงงาน การแก้ไขปัญหาที่ต้นตอและพัฒนาพื้นที่เสี่ยง ที่ประชุมเห็นถึงความสำคัญของการยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่เสี่ยง โดยการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งส่งเสริมการค้าและการลงทุน การพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและความรู้สึกปลอดภัย การคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการที่ประชาชนจะเข้าถึงสิทธิและบริการขั้นพื้นฐาน อาทิ การศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย ในการประชุมครั้งนี้ สหรัฐฯ ได้ประกาศให้เงินช่วยเหลือจำนวน 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อตอบสนองคำขอรับการสนับสนุนของ IOM และออสเตรเลียประกาศให้เงินช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่รัฐยะไข่และเมื่อก็คอกซ์บาซาร์ จำนวน 5 ล้านดอลลาร์ออสเตรเลีย นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังยืนยันความตั้งใจที่จะพิจารณาเพิ่มเงินสนับสนุนการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมด้วย ประเทศผู้เข้าร่วมประชุมเห็นควรขยายผลการประชุมนี้ต่อไปในเวทีและกรอบการประชุมที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งที่ประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Organized Crime - AMMTC) และกรอบกระบวนการ

บาทลี ซึ่งกำหนดจะจัดการประชุมรัฐมนตรีครั้งต่อไปภายในปี 2558 นี้ (กระทรวง การต่างประเทศ, 2558)

บทส่งท้าย

Leider (2007 : บทคัดย่อ) ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวของโรฮีนจาเกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา (พุทธกับอิสลาม) ชาตินิยม การเมือง ความขัดแย้ง ภายในประเทศ การอพยพย้ายถิ่นฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ หลายประเทศในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ผ่านมาการศึกษาเรื่องราว ของโรฮีนจาเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน มิได้เชื่อมโยงสัมพันธ์ในบริบทต่าง ๆ ดังที่กล่าว ข้างต้น เนื่องจากบริบทแวดล้อมของประเด็นนี้มีความซับซ้อนและอ่อนไหว ที่สำคัญ ประเด็นของโรฮีนจา ณ วันนี้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศที่เป็น เส้นทางของการอพยพของชาวโรฮีนจา จึงเป็นความท้าทายของนักวิชาการที่จะทำการศึกษา เรื่องราวเหล่านี้ในบริบทที่สัมพันธ์กันเพื่อตอบโจทย์ทั้งภาพกว้างและเชิงลึกของประเด็น โรฮีนจาอย่างครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ปัญหา “โรฮีนจา” สะท้อนความเข้มแข็งใน “อาเซียน” ที่จะร่วมกัน แก้ปัญหาระหว่างประเทศ เสมือนว่า “อังกฤษ” และมหาอำนาจได้ทิ้งระเบิดลูกสำคัญ ไว้ให้ประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาตามลำพังโดยมิได้ หันมาเหลียวแลหรือแสดงความรับผิดชอบแต่อย่างใด และอาจไม่ได้ตระหนักด้วยซ้ำว่าตน มีส่วนทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้เช่นกัน โดยเฉพาะประเทศไทย ที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของ ชาติตะวันตก แต่ต้องมาตกที่นั่งลำบากทำนอง “เนื้อไม้ได้กิน หนังไม้ได้รองนั่ง เอากระดูกมาแขวนคอ” ในฐานะประเทศทางผ่านของชาวโรฮีนจาที่จะไปยังประเทศ ปลายทาง (มาเลเซีย และประเทศมุสลิม) กลายเป็นว่าไทยต้องมารับภาระคอยดูแล ให้ความช่วยเหลือชาวโรฮีนจา ขณะที่ประเทศอื่น ๆ ต่างพยายามผลักดันมิให้คนกลุ่มนี้ เข้าประเทศ แม้จะเป็นการข้ามพิกังษ์ชั่วคราวก็ตาม เพราะทุกประเทศต่างตระหนักดีว่า “รุระไม่ใช่” ใครเป็นผู้ก่อเหตุก็ควรรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ควรผลักภาระให้กับ ประเทศอื่น จะว่าไปแล้วลำพังปัญหาของประเทศนั้น ๆ ก็มีให้แก่มากมายอยู่แล้ว ควรหรือไม่ ที่จะนำปัญหาชาวโรฮีนจามาเป็นภาระกับประเทศอีก ดังเช่นประเทศไทยที่พบว่าขณะที่มี ปัญหาโรฮีนจา ทางจังหวัดยะลาตอนใต้ของประเทศไทยก็เกิดเหตุระเบิดขึ้นในตัวเมือง หลายสิบจุดด้วยกัน คนไทยจำนวนไม่น้อยจึงตั้งคำถามกับรัฐบาลว่า ระหว่างชาวโรฮีนจา กับยะลา รัฐบาลจะเลือกช่วยใครก่อนกัน ปัญหาไหนมีความสำคัญเร่งด่วนกว่ากัน เป็นต้น

ที่สำคัญ 5 ประเทศที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ได้แก่ ไทย บังกลาเทศ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และเมียนมาร์ ดังที่ระบุใน “การประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ในมหาสมุทรอินเดีย” จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นประเทศในแถบภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น ประเทศสมาชิก “อาเซียน” จึงมีอาจดูตายหรือปฏิเสธความร่วมมือและความช่วยเหลือ ต่อประเทศสมาชิกที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้ได้ มิเช่นนั้นแล้วก็คงไม่ต่างอะไรจากโรฮีนจา ที่ถูกลอยแพให้แก่ปัญหาเพียงลำพัง หวังพึ่งพาความร่วมมือเฉพาะที่ได้รับผลประโยชน์ หากเป็นเช่นนั้นความร่วมมือที่เกิดขึ้นตลอด 45 ปีที่ผ่านมาคงเป็นเพียงความร่วมมือ แบบผิวเผิน ฉาบฉวย รวงข้าวทั้ง 10 ต้น มิได้มีมิตรร่วมกันอย่างแน่นหนาและมั่นคง แน่นนอน ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนคงไม่ปล่อยให้รัฐการณ์ดำเนินไปในลักษณะเช่นนั้น หากแต่ จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้ง 3 เสาหลัก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนอาเซียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามสโลแกนที่ว่า “one vision, one community, one identity” หรือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งชุมชน หนึ่งอัตลักษณ์” ทั้งหมดนี้ จึงเป็นความท้าทายของประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่จะหาทางออกกรณีนี้ ร่วมกัน รวมถึงประเทศอังกฤษที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อปัญหาดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อม และพม่าที่เป็นประเทศต้นทาง ที่พึ่งตระหนักและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในฐานะที่ “ชาวโรฮีนจา” คือ เพื่อนมนุษย์ที่อยู่ในสังคมโลกร่วมกัน อยู่ได้กีดกัน หรือ ทำร้ายเยี่ยง การกระทำที่ผ่านมา และคาดหวังให้ “ชาวโรฮีนจา” ได้รับสิทธิอันชอบธรรมตาม ที่พลเมืองของประเทศนั้น ๆ พึงมี และรอดพ้นจากการมี “อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลง” เสียที

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2558, 29 พฤษภาคม). การประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร. (2551). การเมืองการปกครองไทยจากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ. ปทุมธานี : มายด์ พับลิชชิ่ง.
- เจษฎา มีบุญลือ และ ปิยะนุช ปิ๋ว. (ม.ป.ป.). ปัญหาโรฮีนจากับแนวทางการแก้ไข. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2529). ชาติพันธุ์และความขัดแย้ง. ใน สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โคมล คิมทอง.

- ฐิตินันท์ บ.คอมมอน. (2555, กรกฎาคม - ธันวาคม). เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน : จรัส มโนเพ็ชร กับบทบาทของนักรบทางวัฒนธรรมล้านนา. **นิเทศศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตย์**. 6 (2), 145-179.
- บุญเทียม พลายชมพู. (2549). **พม่า : ประวัติศาสตร์ อารยธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- "ฟิลิปปินส์ - เอกวาดอร์" ประกาศอำเภอรับ "โรฮิงจา". (2558, พฤษภาคม). **ประชาชาติธุรกิจ**. [ออนไลน์]. http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1431960770. [2558, พฤษภาคม 18].
- มติชนทีวี. (ม.ป.ป.). **โรฮิงจา**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://variety.teenee.com/foodfobrain/68649.html>. [2558, พฤษภาคม 25].
- เลขาฯ สมช. เชื้อถกปัญหาโรฮิงจา 29 พ.ค.นี้ จะมีทางออกที่ดีได้. (2558, พฤษภาคม). **ผู้จัดการออนไลน์**. [ออนไลน์]. <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9580000059517>. [2558, พฤษภาคม 26].
- มิ่งกมล หงขวางศ์. (2557). **ไทลื้อ : วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม**. Art Klong Hok. 1(2), 1 - 20.
- วัชร ศรีคำ. (2557). การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง **แรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง : แรงงานเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. อุบลราชธานี : สาขาพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ศิววงศ์ สุขทวี. (2556). โรฮิงญา ชีวิตภายใต้อำนาจ จากชายแดนด้านตะวันตกของพม่าถึงไทย. ใน **คน ในกระแสการเปลี่ยนแปลง**. การสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภวดี มนต์เนรมิตร. (ม.ป.ป.). "เจ้าแม่ทับทิมคลองใหญ่" กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น. ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หัวข้อ **ชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่น**. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ใน **มอง "คน" สะท้อน "โครงสร้าง"** รวมบทความวิชาการจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท โครงการบัณฑิตศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สปริงค์ นิวส์ (Spring NewsTV). (ม.ป.ป.). “261 โรฮิงญา อาละวาดแหกห้องขัง ตม.พังงา ขอละหมาด”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.springnews.co.th/local/62085>. [2556, สิงหาคม 8].
- สุกัญญา เบาเน็ด. (2549). การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิสสา หะสาเกาะ. (2552, กรกฎาคม - ธันวาคม). อัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมในตำบลเรือสาออก : ภาคใต้ของประเทศไทย. ใน วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 5(2), 197 - 224.
- อัมพวา มาตา. (2556). กระบวนการสร้างตัวตนและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของแรงงานไทใหญ่ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงราย : ศูนย์ข้อมูลภูมิภาคและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (ม.ป.ป.). ความเป็นชาติพันธุ์. ศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชาวไทยภูเขา (ศอช.). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.conto-thailand.org/independentfile/INDEX.ASP>. [2559, เมษายน 25].
- Fleischmann, K. (1981). *Arakan – Konfliktregion zwischen Birma und Bangladesh Vorgeschichte und Folgendes Flüchtlingsstroms von 1978*. Hamburg : Mitteilungen des Instituts für Asienkunde.
- Gillespie, M. (1995). *Television, Ethnicity and Cultural Change*. London: Routledge.
- Gutman, P. (2001). *Burma’s lost Kingdoms : Splendours of Arakan*. Bangkok : Orchid Press.
- Hall, S. (1992). “The Question of Cultural Identity” in Stuart Hall, David Held and Tony McGrew (eds.). *Modernity and Its Futures*. Cambridge : Polity Press.
- Leider, P. J. (2007). *Arakanese Studies : challenges and contested issues mapping a field of historical and cultural resear*. [Online]. Retrieved from <http://www.kaladanpress.org/index.php/seminar-and-event-mainmenu-38/58-arakan-historical-seminar/699-arakanese-studies-challenges-and-contested-issues-mapping-a-field-of-historical-and-cultural-resear.html>. [2016, June 7].

- Leider, P. J. (2014). **Rohingya: The name, The Movement, The Quest for identity**. [Online]. Retrieved from www.networkmyanmar.org/images/stories/PDF17/Leider-2014.pdf. [2016, June 7].
- Selth, A. (2003). **Burma's Muslims : Terrorists or Terrorised?**. Canberra : Australian National University.
- Store, J. (2000). **Cultural Theory and Popular Culture : an Introduction**. (3rd Edition). Harlow, Essex : Prentice Hall.